

«Κλάμα ακουσα τῆς πεθερᾶς, κι' ἐμένα μέσ' στὰ
[στῆθια
τρέμει ὡς στὸ στόμα μου ἡ καρδιά καὶ μὲ παγώνει
[ὁ φόβος.
«Κάπια θενάλεσε στοὺς γιούς τοῦ βασιλιά φουρ-
[τούνα...
«Μὰ Δία, ἐμένα σῶσε με ἀπὸ πικρὰ μαντὰτα!»
"Ἐτσι εἶπε, κι' ὅσω χύθηκε σὺν παλαδὶ ἀπ' τὸ
[σπίτι
μὲ σπλάχνα πῦρ τῆς σπάραν, κι' οἱ σκλάβες
[ἀκλόιθυοι.
Κι' ὡς τὸ πύργι σὺν ἔφτασε κι' ὡς στὸν ἀντρώπ τὸ
[πλῆθος,
γύχνη ταῖς μάτια... στέκεται... καὶ βλέπει ὀμπρὸς
[στὴ χώρα
πὺρ κατὰ γῆς τὸν ἔδερναν καὶ πῦρ γογγύζοντ' ἀπὸ τὰ ζῶα
τόνε τραβῶσαν ξέγναστα κατὰ τὰ κοῖλα πλάτα.
Νύχτα τὰ μάτια σκότεινη τῆς σκέπασε, καὶ πῖσω
σωριάστηκε, καὶ στὸ λαμπρὸ τῆς πιάστηκε ἡ ἀνάσα,
κι' ἔρριψε ἀλάργα τὴ λαμπρὴ θεοῖα ἀπ' τὴν κεφαλὴν
[τῆς—
στεφανὶ καὶ χρυσόχρυσον κι' ὀρθοπλῆμενο δίχτυ—
κεφαλοδέτη πούλαβε ἀπ' τὴ χρυσὴ Ἀφροδίτη
τὴ μέρα σπῆτι ὁ ἔχτορας π' ἀπ' τοῦ Ἀντιοῦ τὸν
[πύργου
τὴν πῆγε ἀφοῦ τῆς χάρισε μύρια στολίδι πλούσια.
Κι' ἔτρεξαν γύρω ἕνα σωρὸ κοινιὲς καὶ συνυφάδες,
καὶ τὴν κρατοῦσαν ποῦ κοντὰ νῦν τὴ σκοτωσε ὁ
[πόνος.
Κι' ὅταν ἔσαν συντέφερε καὶ πῆγε λίγη ἀνάσα,
στενάχει ἀπ' τὴν καρδιά θανά καὶ μυροῖο ἀρχίζει
«Ἐχτορα, δὲ θά δει κικέτοχη! Με μιά κι' οἱ διὸ πως
[μύρια
«Ἐὶ σὴν Τριά γεννήθηκες, σὴν πύργου τοῦ Πριά-
[μου,
κι' ὅσο στὰ φίλα, στὰ ριζὴ τῆς διασημῆς Πλάκας,
«στ' Ἀντιοῦ τὸ πῶτοιο ἀρχοντικό, ποῦ διαβίωσες
[ἀπὸ ἐμένα
ἐμμερὴ μ' ἀνάθεμε, ἄχ γιατί ποτὲς τοῦ νὰ μὲ κᾶνει!
«Στ' Ἀθῆναι τῶρα τὴ φιλία κατὸν ἀπ' τῆς γῆς
[τοῦς κρύφεις
«μυστέρι καὶ σὲ θλιθερὴ μ' ἀίνεις λυπημένα,
«ὡς χῆρα σπῆτι καὶ μικρὸς ὁ γιός μας ἔτσι ἀκόμα
«ἀπὸ ἐγὼ κι' ἐσὺ γεννήσαμε... ποῦ πῶ καλὸ ἀπὸ
[δέναν,
«Ἐχτορα, δὲ θά δει ἀφοῦ πῶς, μῦτε κι' ἐσὺ ἀπὸ
[κείνον...
«ἄχ τὸ παιδάκι μου! ποῦ πρὶν στὰ γόνατά σου ἀπα-
[νον
«μεδοῦλι μοναχὰ ἔτρωγε καὶ τρυφερὰ θρεφτόρι.
«κι' ἡ νύστα σὺ μὲν τὸ πῶτοιο καὶ ἔχναε τὰ παιχνι-
[δία,
«τότε σὲ στρώμα μαλακὸ, σὴν ἀγκαλιὰ τῆς βάριας,
«κλειοῖσε τὰ μάτια μὲ καρδιά καθ' ἀγαθὸ γιομάτη.
«ἔρρω ὅμως τῶρα ὀλόφθινο πολλὰ θά πιεῖ ἴσως πῖ-
[κρες.
«Ὁ Μοναφέντης ποῦ τὸν δὲν ἔλα, γυναῖκες κι' ἀντρες.

«τὶ μόνος τοὺς διαφέντεδες τὸ κάστρο δούκαλέ μου...
«ἐσὺ π' ἀλάργα ἀπὸ γονιὸς μπροστὰ σ' ὀχτῶν κα-
[ράδια
«σκουλήκια τῶρα θά σὲ φᾶν, ἀφοῦ χορτάσεις σκύλους
«γυμνός καὶ θά σὺ κοίτουνται τὴ ροῦχα μέσ' στὸν
[πύργου,
«φιλά πανόρια, ποῦφτιασαν τὸν γυναικῶνα χέρια...
«Μὰ ἀφ'τὰ ὅλα θὰν τὰ κάψω ἐγώ, ἄχ δίχως ὀφελός
[μου,
«ποῦ σαθὰν σὲ νεκρικὴ φωτιά δὲ θά σὺ γίνου...
«Ἐτσι ἔκλαιε, κι' ὅλες μαζί θρηνοῦσαν οἱ γυναῖ-
[κες.

ΑΛΕΞ. ΠΑΛΛΗΣ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΗΝ ΠΟΛΗ ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΥΧΕΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΙ ΠΟΘΟΙ

ΓΡΑΜΜΑ ΠΡΩΤΟ

«Φίλε Νουμά»

Ἐπισχέθηκα τῶρα κι' ἐνὰ μῆνα νὰ σοῦ στείλω
σειρὰ ὀλοκληρῆ ἀπὸ ἀρχῆς, ὅπου νὰ πῶ κι' ἐγὼ δὲ
τρία λόγια, τὰ ὅποια ἀπὸ πρὶν ξέρω πὼς χαμένα πᾶν
καὶ χαμένοι ὁ κόσμος τοὺς καὶ ὁ αἰὼς. Ὁ δὲ διαβαστὸν
βεβαίως γιὰτὶ πάντα ὁ κόσμος εἶναι περιεργὸς «κακόν
τι ἀκούει». Μὰ γιὰ πολὺ λόγου ὅταν καὶ καὶ, καὶ
ὅσοι εἶναι συνειδημένοι σὲ τέτοιαι, ὅσοι φέρουν τὴν
προγονικὴ κατὰρ νὰ μὴν ἀνέχωνται τὰυτίαι σὲς συ-
νέφους ποῦ βγαίνουν ἀπὸ μερικὰ ἀπεισιμμένα στο-
ματὰ, ὅλ' ἡμεῖς μὲν καὶ δὲν θά δυσκολευθῶν
νὰ πῶμε μὲ τὸ νῦν τοὺς ἀκούμεν! Ὁ Βίστορος ἔχει
ἐμπρός τεποθεσίαι καὶ δραστὲρ ἀρχαί! δὲν πῆγαν,
ἀφοῦ κἀθεσται σὲ τέτοιαι μέρη, νὰ θυμῶνται τὴ φύση
καὶ νὰ ἀναπνεύσῃ τις αἰρὲς ἐκείνης, μὲν' ὅμως καὶ
χέλιαι καὶ; Ὁ Κεῖ τὸ ὁμολογῶ. Πολλὴν καὶ μὲ βαρύν-
ναι ἡ ἰδέα αὐτή. Γιὰτὶ οὔτε συντάκτικος ἐφημερίδας
εἶμαι, γιὰ νὰ φροντίζω ὅλη θελόντας καὶ μὴ, οὔτε κομ-
ματάρης γιὰ νὰ ὑποστηρίξω τὸν φίλον μουτὰ προ-
σόντα καὶ νὰ χαντακίσω τὴν ἀντιπολιτευσιν. Εἶχα
τὴν ἡττοχὴ μου, τὰ γεράμιατά μου, ἀπὸ τὸνα μέρος—
ἔβλεπα ἀπ' τὸ ἄλλο πὼς χιλιᾶδες τῶρα ἀρθρογράφοι καὶ
βιβλιογράφοι δὲν κατάρθωναν νὰ κουνήσουν οὔτε μὴ
πιθαμὴ ἀπ' τὸ δρόμο τοῦ τὸν ἥλιο καίνο, ποῦ λέγεται
Ἑλληνικὸ κράτος.

Μὰ ἡ ψυχὴ μου γίμνιζε ἀκκατὰπυρσὴ ἀηδία καὶ
ἀπογοήτευση. Καὶ πῆρα λοιπὸν τὴν πέννα νὰ ἀδειάσω

λίγο τὴν πλημμύρα αὐτή, μὲ μόνη τὴν παρηγοριὰ πὼς
ἀνακουφίζουμαι, ὅπως ἀνακουφίζουν τὰ δάκρυα ποῦ
τρέχουν ποτὶ ἀπ' τοῦ λυπημένου τὰ μάτια. Δάκρυα
λοιπὸν θάνα αὐτὰ ποῦ θὰ γράψω, δάκρυα τῆς ψυχῆς
ἀπὸ τὸν σπῆς ἀπονιᾶς καὶ σπῆς ταρχλυσίας τὸν τάφο.
Τίποτα δὲν ἐλπίζω. Τὶ θέλετε νὰ ἐλπίσῃ καίνας ποῦ
κλαίει τὸν πεθάνοντα τοῦ; Ὅ,τι θὰ πῶ, δὲν θὰ γίνου.
Καὶ ὅταν τρελλοὶ ἀν' εἶχα τὴν ἐγωιστικὴν ἰδέαν πὼς
θὰ γίνου, ἀφοῦ ἄλλοι ἄλλα ἀσέμνητα πρότειναν καὶ
καὶ μηδαμινὰ πράγματα καὶ ὅμως κἀνενὸς δὲν τοῦ κού-
νησε τρέχα, κανεὶς δὲν ἔσπινε ἀπ' τὸν λήθηντα, ποῦ
ἡ μύρα μὲς καταδίχατε τὸς ἀδελφὸς πρὶν ἀκόμα δει-
ξομε καλὰ-καλὰ πὼς ὑπάρχουμε. Καὶ ἀν' νομίζετε
ὅτι σὲ μικρὰ πράγματα δὲν πρέπει εὐλογίαι εὐλογία νὰ συγ-
κινούμαστε, ἔλατε στὰ σπουδαῖα, ἔλατε σ' ἐκεῖνα, ἀπ'
τὰ ὅποια κρέμεται τὸ μέλλον καὶ ἡ ἐθνικὴ μας ἀξιο-
πρέπεια, ποῦ τὰ λέει τὸσον καὶ καὶ ὁ Κονζάκης, καὶ
τὰ ξεφωνίζε, καὶ μ' ἀριθμούς μὲς τὰ χῶνει ἀπ' τὴ
μύτη μας κατόν—κι' ὅμως καμίνουμε τοὺς στρατούς,
καμίνουμε τοὺς ἀποδολογημένους, καμίνουμε ὅτι τέλος
πάντων χρειάζεται γιὰ νὰ φθάσουμε στὴ τερμαχτικὴ
ἐκείνη συμπεράσμα: «μωρκίνε! Κύριος λαόν, ἐν βούλε-
ται ἀπολέσαι»...

Δὲν εἶναι αὐτὰ ὑπερβολαί. Γιὰτὶ ὑπερβολαί δὲν ἦταν
καὶ καίνας ποῦ πᾶσαν οἱ πατρίδες μας, ὅταν μὲ τὰ ἴδια
πηγάζονε κερῆται. Μὰ τὴν ἱστορίαν μας δὲν τὴν δια-
βάζουμε, δὲν τὴν ξέρουμε. Δὲν πιανοῦμε νὰ μελετή-
σουμε τίς αἰτίαι, ποῦ φέρουν πάντα τὰ ἴδια ἀποτελέ-
σματα. Δὲν ἔχουμε ὁρῆν νὰ ξαναχρῶμε τίς στραδίας
ἐκείνων γιὰ νὰ διώξω πῶς μοιζοῦν μὲ τίς δικαίαι μας,
τὸν πᾶσαν τοῦ, μὲν' ὅμως ἀρῶν νὰ ἐκθεάζουμε τὰ
ὀχράμια τοῦ, τὰ μεγαλυργήματα, τὰ ὅποια δὲν βλ-
σταῖν καὶ τότε πολλὰ. Ὁ ἐπὶ τοῦ ἐθνικοῦ μας βίος
εἶναι γιομάτος ἀκαθαρσίαι καὶ κακοζήτῳ, ἔχον ἀπὸ
μερικὴ ἀνακαμπίαι, σὺν τίς κολοφωτίαι ἐκείνας, ἀπ' τίς
ὅποιαι ὅμως οὔτε εἶδαμε οὔτε ἦταν δυνατόν νὰ διώξω
πρὸς τὴν.

Ὁ ἀλλήλοπαρῳγὸς ἦταν τὸ πρόγραμμά τοῦ, καὶ σῆ-
μερ, ἀν' καὶ ἔχουμε κοινὰ-στρατὰ ἕνα κομματι γῶ-
μα γιὰ βασιλείαν, ἡ ἀμειρία τοῦ ἀκόμα δὲν μὲς ἄρῃσε
στὸν ἰδιωτικὸ βίον, ἀπ' τὸν ὅποτον κρέμεται ὁ ἐθνικός,
μὲν' ὅμως παρκαλοῦνται σὺν σὺν ἀχωρίστη καὶ σὺν
δὴν φιδερί.

Ἐκεῖνοι ποῦ θὰ μὲς γιὰτρεβαν λίγο ἀπ' αὐτὸ τὸ
μικρόβιον δὲν θέλουν νὰ κοπιᾶσουν. Μὲς γεμίζουν τὰ
κεφάλαι μὲ τὴν προγονικὴν εὐλαίαν μονάχα καὶ ὅταν
βγοῦμε στὸν κόσμον τρέχουμε νὰ τὴν κοινωγῶμε τὴν
εὐλαίαν αὐτὴν καὶ δὲν τὴν βρίσκουμε πούθενά, γιὰτὶ

φάρδ, ποῦ ἀπλώνεται καὶ πᾶσι μαζεύεται—ἡ θάλασσα.
Νὰ ποῦ φάταμε σ' ἐνὰ σταθμό. Ἐδῶ κι' ἐκεῖ ἀπὸ
ἕνα κομπὲ ροβολαίαι μιά μορφή χοντρόκοιτη τυλιγμένη
σὲ μιά παρῳσση γούνα, μὲ μιά μακροῦλὴ σκούφια στὸ
κεφάλι, μὲ τὴν πίπα στὸ στόμα, κοιτοστέκεται συλλογισμένη
στὸ σταθμὸ κι' ἀρῖναι τὴν κουκουλωμένη τὴ συντροφιστὰ
τῆς νὰ βολετῇ ὅσο καλύτερα μπορεῖ. Στὸ δρόμο στὸν ἄδυσον
περιμένουν κῆτι καλὰ κάρρα ποῦ ἀνεβαίνουν ἀπὸ τὴν
πίπῳ μεριά καὶ ποῦ ἔξω ἀπ' ἐμπρός κῆτι ἀκροκόπη,
καὶ λυγρὰ ἄλογα. Σκλῶναι μὲτα ὁ νοικοκύρης, φᾶναι
κομματι ἀνέμερα σὲ γράμια καὶ παπλωμάτα, ἀνεβαίνει τὸ
γιακά, τυλίγει τὰ πόδια μέσῳ, ἐνῶ ἡ γυναικούλα τοῦ με-
ταμορφώνεται σὲ μὴ στρογγυλὴ κουκούλα, καὶ παῖονα,
δρόμο τὸ κάρρο, τρέχοντας μὲ περίτρομη γληγορὰ μέσ'
στὸ σιγαλὲ καὶ σκοτεινισμένον τόπον.
Ἐγύρισαν ὁ πατέρας ν' ἡ μητέρα ἀπὸ τὴν πολιτεία,
ὅπου ἔκαμν λουτρὸ «Ρωμαϊκὸ». Τὰ μέλη τῆς φαρμακείας
σπῆναι τὰ βρῖσκουν ὅλα μαζὶ! ὅχι μόνο ποῦς λείπουν τὰ
παντρεμένα παιδιὰ καὶ ὁ γιός, ποῦ σπουδάζει σὴν πολι-
τεία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ κείνους ποῦ μένουν ταχτικά στὸ σπῆτι,
μερικὸι λείπουν. Τὸ γαίρῳνα τὰ παιδιὰ, τὸ καλοκαίρι τὰ
κορίτσια. Εἶναι ἔξω στὰ χωρίαιτα σχολεῖα.
Ἀπὸ τέλειωσαν οἱ χυνοπολιτικαὶ δουλίαι καὶ ἦρθε
ὁ Νοέμβρης, σὴν Σκαντιναβία ἀρχίζουν καὶ ξεκινοῦν ἀπ'
ὅλα τὰ χτήματα! ὅλα τὰ τραῖνα εἶναι γεμάτα τότε κι'
ὅλος ὁ τόπος σ' ἀνατάτωση. Κι' ἀν' ὁ τρόπος ποῦ γίνεται

τοῦτο, εἶναι διαφορετικὸς σὲ κάθε σκαντιναβικὸν τόπον, ἡ
αἰτία ὅμως εἶναι ἡ ἴδια καὶ σὲ τὰ τρία. Καθὼς σὴν Γερμα-
νία γίεται ἕνα μεγάλο ἀντρομαζώμα σὲς στρατιωτικὰς
συνελεύσεις, ὅσοι σὴν Σκαντιναβία σὴν περιχὴ τῶν χω-
ρικτικῶν σχολεῖων.

Στὴ Σκαντιναβία ξεφύτρωναν τὰ σχολεῖα τοῦτα καὶ
στὴ Σκαντιναβία περιορίζονταν. Ἐκεῖ ὅμως ποῦ ὑπάρ-
χουν μιά φορά, εἶναι τὰ κέντρα σὴν πνευματικὴ ζωὴ τοῦ
χωριάτικου πληθυσμοῦ, ποῦ συγκεντρώνονται ὁ πολιτισμὸς
καὶ ἀπ' ὅπου ἀχτινοβολοῦν καινούρια σημεῖα πολιτισμοῦ.
Εἶναι ὁ κυριώτερος μοχλὸς τῆς χωριάτικης συνειδήσεως
ἀπέναντι σὲ τὰ ἐπαγγέλματα, καὶ συχνὰ κι' ἐνὰ ἐργα-
λεῖο τοῦ ἀποχωριατισμοῦ τῶν χωρικτῶν, ἐνῶ διατηροῦν
τὴν ἐξωτερικὴν τοῦς ἀνεκρίστη καὶ ἡ ἐξωτερικὴ τοῦς δύ-
ναμη αὐτῶναι ὁλόαν.

Στὸ σουηδικὸ κοινοβούλιο κυβερνοῦν τὸ χωριάτικον κόμ-
μα, ἡ Νορβηγία ἀρχίζει νὰ γίνετα μὴ χωριάτικη δεμ-
κρατία, καὶ οἱ φιλελεύθεροι modérés τῆς Δανίας δὲν εἶ-
ναι παρὰ τὸ ἀποτέλεσμα τῶν χωριάτικων σχολεῖων, ποῦ
ἔχουν πάντα μὴ μεγάλη πολιτικὴ σημασία, σὴν ἀντι-
παράστασιν τοῦ λαοῦ. «Ἡ Σκαντιναβία κυβερνημένη ἀπὸ
τοὺς δασκάλους», ἰδοῦ τὸ σύνθημα τοῦ μέλλοντος.

Αὐτὴ ἡ χωριατριστικὴ κατὰστασις ἐπέραςε καὶ
ὅς περᾶν πλυνῶς μίαν πολύχρονη ἀνάπτυξη καὶ ἔφτασαν
τῶρα σ' ἐνὰ σημεῖον ποῦ ξεφυλλίζουν ἀνεκρίστη καὶ ἐπε-
σμός, γερὴ βία καὶ παραξενιά, δυνατοὶ πύργους καὶ θεω-

ρητικὰ πειράματα τὸ ἕνα ἀπὸ τὸ ἄλλο, σὲ μὴ κατὰστασι
λοιπὸν, ποῦ μὴ περιγραφὴ τοῦ χωριάτικου πολιτισμοῦ
τῆς Σκαντιναβίας ἀρῖναι νὰ γίνη. Μὲ τὴν κατὰστασι
τῶν Γερμανῶν χωριάτων δὲν ἔχει ὁμοιότητα ἐκείνη τῆς
Σκαντιναβίας. «Ὅτι σὴν Σκαντιναβία λένε χωριάτικη, γερ-
μανικὰ μπορεῖ νὰ σημειώτῃ κανεὶς χηματαί. Οἱ πλοῦ-
στοι χωριάται τῆς Σκαντιναβίας, πρὸ πάντων τῆς Σουη-
δίας, ἔχουνε γτήματα μὲ ἔκτασι σὴν «τσιολία».

Ὅπως εἶναι γνωστὸ, ἀπὸ τοῦς Σκαντιναβοῦς χωριάται
καὶ οἱ σουηδοὶ καὶ οἱ νορβηγοὶ ἦταν πάντα ἐλεύθεροι
καὶ ἀνεξάρτητοι γιὰ μεγαλύτερον μέρος. Ἀπὸ τὸν καὶρὸ
τοῦ Γουσταῦ Βίτς οἱ χωριάται τῆς Σουηδίας ἔδωσαν τὸ
ἀποτέλεσμα εἰς τίς περισσότερας κρίσεις, καθὼς καὶ τῶρα
εἶναι τὸ πῶ ἱσχυρὸ καὶ πῶ ἀποτελεσματικὸν κόμμα τοῦ
σουηδικοῦ κοινοβουλίου. Στὴ Νορβηγία, ὅπου δὲν ἔχει διό-
λου ἀρχόντες, πολλοὶ χωριάται ἀνεβάζουν τὴ γενεαλογία
τοῦς ὡς σὴν ἐποχὴ τῶν εἰδοιοκρατῶν καὶ ὡς στοὺς ἀρ-
χαίους καπετάνους καὶ αἰσθάνονται τὴν ἀξίαν τοῦς. Ἐπειτα
καὶ στοὺς δύο τύπους δὲν ἔχει οὔτε ἀξιολογὴ βιομηχανία
οὔτε ἕνα ἀναπτυγμένον σύστημα ἀπὸ φάρμακας μὲ μεγάλα
κέντρα, καὶ γιὰ τοῦτο μικρὸν μόνον ἀριθμὸν ἀπὸ ἐργάτας,
τὸ ὅποτον περιορίζεται σὲς μεγάλας πολιτείας, σὴν Στο-
κόλμη, σὴν Χριστιανία, στὸ Μαλμέ, Γκέτεμποργκ κτλ. Ἡ
Νορβηγία καὶ ἡ Σουηδία εἶναι οἱ καθαυτοὶ χωριάτικοι τόποι
τῆς Εὐρώπης.

Στὴ Δανία ἡ ὑπεροχὴ τῆς χωριάτικης τάξης χρονολο-

μοναχική της ποτέ δεν κάθεται να δέχεται τις επισκέψεις μας. Έχει πάντα στο πλάγι της δυό-τρείς ακόλουθους, καμιά ραδιογράφ, καμιά προδοσία, καμιά πονηρία, καμιά ακολουσία, και έτσι δεν μοιάζει με κείνην που μας την σύστησαν, και γυροῦμε πίσω με μούτρα κατεβαμένα, με με την θέληση ανίσχυρη και με το μάτι θαλωμένο, ώστε δεν μπορούμε μόνοι μας να βγάλουμε την αλήθειά μας απ' την σύγχυση εκείνη. Τέτοιους λοιπόν μας κάμνουν οι δάσκαλοι. Ποσοί είναι εκείνοι, που θα πεταχούν αψηλότερα απ' τον κύκλο μέσα στον οποίο μας προορίζουν να ζήσουμε;

* *

Πρέπει χωρίς άλλο να πιάσουμε θεωρώντας την υπαρκτή μας και την σωτηρία ως μοναδικό παράδειγμα μες' την ιστορία της ανθρωπότητας. Αν υπάρχουμε ακόμη το χρεωστούμε στην θρησκεία και μόνον· ούτε βλέπω σε τέτοια υπαρκτή μέσα κανένα θάυμα και κανένα μοναδικό και ακατάληπτο και μυστηριώδες στη φύση του παράδειγμα, αφού και άλλα έθνη υπήρχαν πριν από μας και υπάρχουν. Τι να πουν οι Έβραίοι που έσα έσα τραβούν τη ρίζα τους από τον Άδαν; Δεν πρέπει να το πάρουν απόφαση τους;

Θα μου πείτε ότι το Έλληνικό έθνος έκανε έργα μεγάλα και εξαιρετικά και άμνηστα. Ναι, άλλ' όλ' αυτά αποδείχουν και αποδείχουν την πνευματική μόνο υπεροχή, ή οποία ποτέ δεν τρώει αν δεν έχει την αλήθεια, την ήθική δύναμη χωριστή.

Κανείς δεν αρνείται την αξίαν του πνεύματος. Αλλά σήμερα προπάντων έχουμε ανάγκην απ' την ήθική ανατροφή ή οποία θα έτοιμάσει την πολιτική, δηλ. την σωτηρία και την εξασφάλιση του μέλλοντος. Αν δεν το κάμουμε αυτό δεν θα σωθούμε άραγε; — Πώς δεν θα σωθούμε. Σώθηκαν και οι αρχαίοι όταν οι Ρωμαίοι τους υπέταξαν. Μα ντρέπομαι να πω εδώ πως μας είχαν οι κυρίαρχοι εκείνοι, και όποιος θέλει να το μάθει καταλεπτώς ως άνοιξη τον δεύτερο τόμο της ιστορίας του Παπαρηγοπούλου για να κλέψει λίγο. Τέτοιον σωτηρία ως λείπει· χάρισμα σ' εκείνους που την περνούσε.

Πολλά, παραπολλά ήθελα να πω για την πολιτική μας· εν γένει δράση. Μα άφήνω το ζήτημα να το εξετάσω ειδικότερα όταν έλθω στο περί πολιτικής κεφάλαιο, γιατί είναι σπουδαίο και μεγάλο και δεν χωρεί σ' αυτόν εδώ τον πρόλογο.

Πολλά επίσης είναι και κείνα που μας ζουριάζουν όσο πάμε και στην μελέτη αυτών είναι τώρα που βασανίζω το κεφάλι μου. Την πολιτική μας άνεκάνστητα

την κληρονομήσαμε απ' τους προγόνους μας και αν να μ'ν ήταν αυτό άρμετό χίλια-δυό άλλα την επιτείνουν απ' παντού και την περικυλώνουν και την εξοχρειώνουν σε άνηκουστο βαθμό. Ένα απ' όλα αυτά είναι ή χαριτωμένη δημοσιογραφία μας. Αυτή μας έκανε τόσο κακά στον τόπο, όσο δεν άξιζουν τα κεφάλια όλων εκείνων που την έχουν, αν τα πουλήσει παρκαγεμισμένα με χρυσάφι. Μας κόλλησε όμως μια και καλή σαν ψώρα και δεν λείν να ξεκολλήσει. Και θα μου πείτε: απώς θέλεις να ξεκολλήσει, αφού βρώμα και ψώρα είν' αδέρφια; Πρώτα να πεταχούμε τη βρώμα μας, να καθαριστούμε με αντισηπτικά, με θειάφι καλά καλά, και ύα δής την ψώρα να φύγει σαν διαμονισμένη και δεν θα το πιστεύεις — Ναι! — μα έπειδή το πρώτο είναι πολύ πιλ δύσκολο απ' το δεύτερο έγω θα δείξω έναν τρόπο με τον όποιο θα γλυτώσουμε πρώτα πρώτα απ' την ψώρα, δηλ. απ' την παρκαλυμένη δημοσιογραφία, και έπειτα θα παστιφτούμε και λίγο, όχι πολύ, απ' την βρώμα που σαν σκουλήκι τρώει τη ρίζα του αναγκάσει εκείνον δέντρον, της ήθικής μας προκοπής.

* *

Θα δείξω λοιπόν πως πρέπει να ιδρύσουμε — με την βοήθεια πάντων των πλουσίων μας — ένα φύλλο δημοσιογραφικό, το όποιο να ευεργετήσει πραγματικά και όχι ψεύτικα το έθνος, που θα μας εύλογη κατόπι. Θα δείξω πως αυτό το φύλλο είναι δυνατόν να διαδοθή σ' όλες τις άκρες της Ελλάδας μας και πως θα παιδαγωγήσει το έθνος. Πως θα σκοπίσει παντού ιδέες γιγίς και μεγάλες και πώς θα παρκαυώσει το έδαφος, επάνω στο όποιο πρέπει να κτίσουμε τα άθάντα θεμέλια της ήθικής και πολιτικής μας άνατροφής. Αυτό που θα πω θάνει παραδόξ βιβλικό. Μα παραδόξ θάνει και τα άποτελέσματα και άπίστευτα και άξια παρκαδείγματος σ' όποιαδήποτε άλλον λαόν. Και γιατί τόχα να μη μας μιμηθούν και σήμερα ακόμη εκείνοι που μιμήθηκαν μια φορά τους πατέρες μας; Αν είχαμε την πραγματοποίηση αυτήν ως σκοπό της ύπαρξής μας πρό πολλού, είμαι βέβαιος ότι πολλά θα καταρθώνκαμε. Αλλά όμως ο καιρός δ.ν χάθηκε όλως διόλου. Ας έλπίζουμε πάντοτε, ας βαλουμε τα δυνατά μας, τη θέλησή μας όλολογή και δεν θα άποτύχουμε. Ας έχουμε ύπ' όψη ότι ένας Δημοσθένης θ' έλ η σ ε κ' έγινε ο πιο μεγάλος ρήτορας του κόσμου.

Με την έλπιδα αυτήν, φίλε Νουμά, στο έπόμενο γράμμα μου θα σου άναπτύξω κείνα που είπα για τον τύπο. Γιατί βλέπεις ότι το άρχαιο των άρχαίων του

κόσμου πολλές φορές τανούγουμε, μα πάντοτε, πάντοτε κάτι τι μένει στον πάτο, αφού όλα τα άλλα παρουν το δρόμο τους τον κατηγορικό. Και αυτό το κάτι τι το ξέρετε απ' την μυθολογία.

Πόλη — Ιούνιος.

ΔΑΜΩΝΑΣ

ΣΤΗ ΔΥΣΗ ΕΝΟΣ ΟΝΕΙΡΟΥ

Του Βουτιερβη

Είδα σβημένο τ' όνειρό μας
Με το σάκερό το χωριό μας
Και δάκρυα έχυσα πικρά,
Μα μες στο στήθος το θλιμμένο
Και μια κρυφή ένοικια χαρά
Για τ' όνειρό μας το χαμένο!

Όλα νεκρά τα αίσθήματά μου
Στο φλογερό έβαν έρωτά μου
Κ' οι πόθοι και τα ιδανικά
Πέφνον φτερά, τίρα, κι' άγρευ
Κ' έλεύερα σ' α μαγικά
Παίδια όφείλονται το αθέρα...

Κ' έτοι, σ' α χάη απ' το ατέριον.
Κλάμοντας και δάση έκ' όνειρόν!

Βόλος 1904

ΓΕΡΚΟΣ ΟΡΕΙΝΟΣ

— Να σου τί να κάνεις, είπε ο γιότρος. Σ'ν π'ς σ'ίτι σου, βλε κάπιν να σου σ'ίξει με τα δαχτυλά του μερικέσ φορές το άδρυγγά σου και να δεις θ' γίνεις καλά.
— Ποιό καλά, είπε ο άρρωστος, το κάνω έβριο.
— Και γιατί όχι σήμερα; ώτ'ησε ο γιότρος.
— Γιατί, βλέπεις, είπε ο άρρωστος, σήμερα λείπει ή γυναίκα μου και δεν έ'ω παρ' την πεθερά μου σ'ίτι και να σου πω, προτιμώ να μη μου σ'ίξει το άδρυγγά μου.

— Δε μου λές, πατέρ, γιατί σ'α μιλεί ο κόσμος για γλώσσα, π'ν'α λείν α ή μητρική μας γλώσσα, κι' όχι α ή πατρική μας γλώσσα;

— Γιατί, βλέπεις, παιδί μου, οι μητέρες μεταχειρίζονται τη γλώσσα τους ποίυ συχνά.

γείται από μιάν εποχή νεώτερη. Τον Δανό χωριάτη τον έδάραινε μια μεγάλη και φορτωτική δου-οσύνη που έγενε πιό άνοπόφορη άκόμα, έπειδή ή νομοια άρχοντολογία έχάθηκε σιγά σιγά και αντικαταστήθηκε από μια ξένη, μέλιστα γερμανική άρχοντολογία των αλλών. Και από την έποψη της φυλής ή δανική χωριάτικη τάξη δεν διατηρήθηκε τόσο καθαρή όσον εκείνη της σκαντιναβικής χερσονήσου.

Μολταύτα στη Δανία ξεφύτρωσε εκείνη ή κίνηση, που σ'α τελευταία 25 χρόνια είχε την μεγαλύτερη σημασία για τον Σκαντιναβό χωριάτη και για τη συνείδηση της έξουσίας και της τάξης του.

Στη Δανία ξεφύτρωσε λοιπόν ή ιδέα της χωριάτικης σχολής, και σ'α Δανία ιδρύθηκαν οι πρώτες αυτές σχολές που γίνανε παρόμοια για όλη τη Σκαντιναβία. Σ'α ή εξέλιξη των σχολών τούτων ή Δανία είχε πάντα την ήγισμόν'α από τότε, και τώρα ακόμη που διαδόθηκε ή ιδέα σ' όλη τη Σκαντιναβία, και τροποποιήθηκε παντού κατά τις τοπικές συνθήκες, ή Δανία έχει όχι μόνο τα περισσότερα, μα και τα καλύτερα ιδρυματά της χωριάτικης παιδείας.

Η ιδέα όπου βασίζεται όλη ή εγκατάσταση, είναι ή έξης: να σφικτοδέη το χωριάτη με την τάξη του, και να τον έμψυχώη με την συνείδηση και με την τιμή της τάξης του. Ό σκοπός όλων των σχολείων είναι να του μεταδώζη τις γνώσεις που τον κάνουν έκανό να βελτίξη μαζί με την εποχή του, χωρίς να εγκαταλείψη το φυσικό του

κύκλο και το πατροπαράδοτό του επάγγελμα· να έμποδίζη λοιπόν το έξυπνο χωριτικό στοιχείο να μεταβιή σ' άλλες κοινωνικές τάξεις. Έμμέσος κάθε σχολείον προσπαθεί ακόμη, — έίτε τ'όμολογεί έίτε όχι — να έξηγή και να δυναμώη στο χωριάτη την πολιτική του σημασία, αν τούχη να μ'ν την έξηγή άκόμα.

Η Δανία μόνον έχει τώρα έδδομήντα τέτοια σχολεία, κ' ή ηλικία των μαθητών τους πιαζει μεταξύ 17 και 40 χρονών. Αυτοί οι αριθμοί κατά βαθμό έξηγούνε όλα, την σημασία λοιπόν των σχολείων και τον έθουσιασμό για τούτα, που άνθρωποι της πιό στάτης τάξης του κόσμου να θυσιάζουν τους λίγες παρ'αδες που έμάζευαν οικονομώντας, για να γίνουν, πριν έβρουν τα γεράματα, και πάλι μαθητά και να αίσθάνονται τον έαυτό τους κοίκο μιας άλλουδης της γενικής άνάπτυξης. Στη Νορβηγία και στη Σουηδία τα σχολεία άκόμα δεν έχουν τέτοιαν έκταση ούτε ξεφύτρωσαν τόσο από το βίθος της ψυχής και της όρμης του λαού.

Ένοείται, πως τούτη ή έκταση, για να ένεργή τόσο διαπεραστικά, δε ή'αν έ-τελώς πραχτική. Έγεννήθη σύγχρονα με ένα ζωηρό θρησκευτικό ρέμα και στηρίχθηκε άπάνω του, ένα ρέμα που έτρεχε μακριά από την λιμνασιά της έκκλησίας του κράτους, και β'ίτα σε μια άτομική θρησκευτικότητα που σκαρπίστηκε σε άτέλειωτες μικρές άρτίες και χύνονταν στη Δανία σε μια ένθουσιασμένη Έλευθεροδοξία, στη Νορβηγία και στη Σουηδία σε όπε-

ρευλήσεις. Έγενναν κι όλος πειράματα με την καθαρή καλλιέργεια του νού σ'α σχολεία, τό ε όμως φάνηκε καθαρά, πως σε καταστήματά με παρόμοια βίση στις πολιτείες δεν γίνεται, ή έσωτερική τους στείρωση και ή έξωτερική τους άποτυχία.

Η ιδέα των σχολείων ποθαίνει από τη φαινομενική αντίρρηση, ότι είναι καταστήματα για διδαστη γνώσεων, όχι όμως το μέτον αυτής της διδαστης. Είναι φωτάρια μορφωτικά και της ζωντανής συνκοινωνίας, συνζώγια μες τάξης, της οποίας τα μέλη περνούν μια ζωή κατ' άνάγκην άπομονωμένη και μονότονη. Είναι σύμρονα, έ' αιτίες των μεγάλων πνευνύσεων και των δύο φύλων, έ'α έκτακτον μέσον της άναένωτης του αίματος, και της άνάμιξης των φαιμένων που δεν έρχεται εύκολα σ'α νού του συντηρητικού χωριάτη, ο όποιος αγαπάει να συμπεθερεύη με το δικό του σ'γγενολόγι.

Η ιδέα ή ιδέα είναι του Δανού έπισκόπου Γκρόντβικ, του έρωτή του Γκρόντβικισανού, του όποιο το μακρύ-μαλλο, άπρόγενο γεροντικό κεφάλι με τα μεττά σαν πατριάρχη προταχτικά σουτιόνα υπό γύφο ή ταμπέρι δεν λείπει από καμμία σχολή. Άνθρωπος γιγαντιαίος φαντασίας με διοργανωτική δημιουργική δύναμη, θυμαστής και μιμητής της μεγάλης ήρωικής εποχής της Σκαντιναβίας, ποιητής έκτακτος, ώραιο θρησκευτικών άμμάτων με θερμό οίσθημα, δογματικός συγγραφέας, αλλά έ' αιτίας της φαντασίας του άνεξάρτητος από τα δόγματα